

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ: ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ (ΥΕ265)

Στ' Εξάμηνο

Ελένη Γρίβα

Χρυσάνθη Μάρκου

ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Περιγραφή Μαθήματος

3

Κύριοι στόχοι

4

Υποχρεώσεις Φοιτητών- Εξέταση του
Μαθήματος

5

Οργανόγραμμα μαθημάτων

7

Εισαγωγή

14

3

Περιγραφή μαθήματος

Σκοπός του συγκεκριμένου μαθήματος είναι να εξεταστεί η διδασκαλία του λεξιλογίου στο γλωσσικό μάθημα αλλά και να εστιάσουμε στην διδασκαλία ειδικών θεμάτων της διδασκαλίας του.

Κύριοι στόχοι

Με την ολοκλήρωση των μαθημάτων οι φοιτήτριες/-ές θα πρέπει να μπορούν να:

- διδάσκουν τα βασικά χαρακτηριστικά της παραγωγής και της σύνθεσης λέξεων, διακρίνουν τις συμφράσεις, τις στερεότυπες εκφράσεις και τα χαρακτηριστικά των παροιμιών, διακρίνουν τις βασικές σημασιολογικές λεξιλογικές σχέσεις, να ξεχωρίζουν τις ομώνυμες από τις πολύσημες λέξεις
- διδάσκουν τη χρήση λεξικού στο μαθητικό κοινό
- κατασκευάζουν λεξιλογικές ασκήσεις με ή χωρίς την βοήθεια των νέων τεχνολογιών, αξιοποιώντας και ηλεκτρονικά σώματα κειμένων
- αναπτύσσουν στρατηγικές ανάπτυξης λεξιλογίου στους μαθητές
- αξιολογούν την λεξιλογική ικανότητα των μαθητών τους.

5

Υποχρεώσεις Φοιτητών- Εξέταση μαθήματος

Απαλλακτικές εργασίες

- Υποχρεωτική παρουσία (μέχρι 3 απουσίες)
- Απαλλακτική εργασία (80%) του βαθμού.
- Συμμετοχή σε μικρές εργασίες (20%)

Γραπτή εξέταση

- Γραπτή εξέταση (70%)
- Συμμετοχή σε μικρές εργασίες (20%)
- Παρουσία στο μάθημα (10%)

Θεματικοί άξονες εργασιών

-Ανάπτυξη διδακτικών σεναρίων για την Ενίσχυση του Λεξιλογίου: Σχεδιασμός εκπαιδευτικών σεναρίων που στοχεύουν στη βελτίωση του λεξιλογίου των παιδιών σε διάφορες ηλικίες και επίπεδα εκπαίδευσης.

-Χρήση Νέων Τεχνολογιών για τη Διδασκαλία του Λεξιλογίου: Βιβλιογραφική ανασκόπηση για το πώς η τεχνολογία μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά για τη διδασκαλία του λεξιλογίου, με παραδείγματα παιχνιδιών, λογισμικού και εφαρμογών.

-Λεξιλόγιο και διαφοροποίηση της Διδασκαλίας: Βιβλιογραφική ανασκόπηση των διδακτικών προσεγγίσεων που απευθύνονται σε ειδικές ομάδες μαθητών (π.χ. παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, παιδιά μετανάστες) για τη βελτίωση του λεξιλογίου τους.

-Αξιολόγηση του Λεξιλογίου: Μελέτη των μεθόδων αξιολόγησης του λεξιλογίου των παιδιών και ανάπτυξη εργαλείων για τη μέτρηση και την αξιολόγησή τους.

-Στρατηγικές Ανάπτυξης Λεξιλογίου (Βιβλιογραφική ανασκόπηση ή έρευνα με ερωτηματολόγιο και συνεντεύξεις)

7

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

deled00123@uowm.gr

Χρυσάνθη Μάρκου

E-class

8

Θεματικές ενότητες

1

Το λεξιλόγιο ως τομέας της γλώσσας

(Στοιχεία διαχρονικής μελέτης του λεξιλογίου - Εισαγωγή στις λεξιλογικές θεωρίες)

2

Ιστορική αναδρομή- το Λεξιλόγιο στο σχολείο

Ειδικά θέματα διδασκαλίας του Λεξιλογίου

(Στοιχεία ετυμολογίας και ορθογραφίας - Παραγωγή και σύνθεση - Τρόποι συνδυασμού των λέξεων: συμφράσεις, στερεότυπες εκφράσεις, παροιμίες - Σημασιολογικές λεξιλογικές σχέσεις: υπώνυμα - υπερώνυμα, αντίθετα, συνώνυμα - Ομωνυμία, πολυσημία – Μεταφορά- Είδη και χρήσεις λεξικών)

3**4**

Μετα-επικοινωνιακές προσεγγίσεις και διδασκαλία του Λεξιλογίου

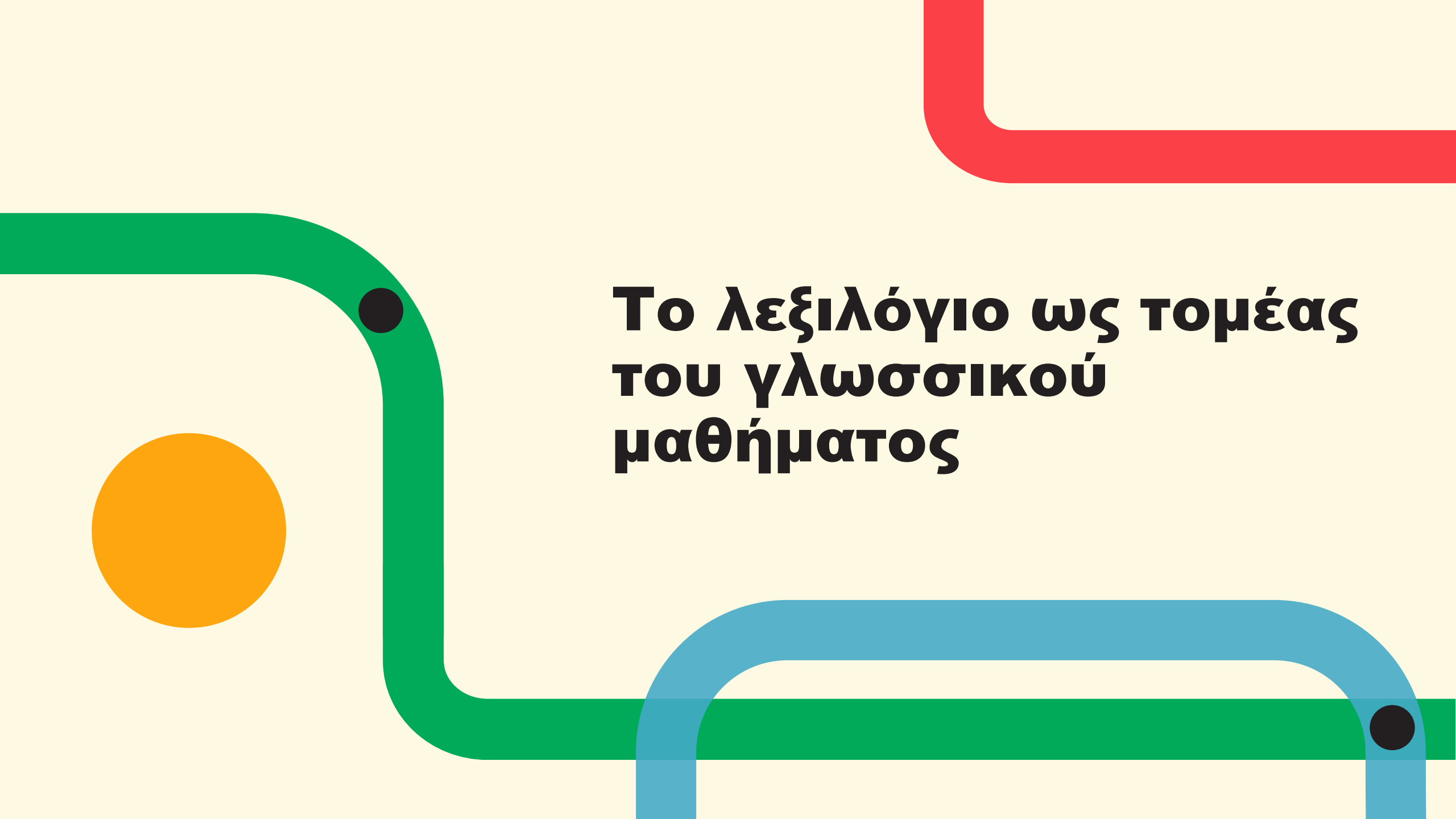
(Στρατηγικές ανάπτυξης λεξιλογίου- Τρόποι αξιολόγησης λεξιλογίου)

5

Η συμβολή των νέων τεχνολογιών στην διδασκαλία του λεξιλογίου

(Αξιοποίηση των ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων στη γλωσσική Διδασκαλία- Web 2.0. εφαρμογές- Εργαλεία Τεχνητής Νοημοσύνης για την διδασκαλία του λεξιλογίου)

The background features a light cream color with several abstract, thick, rounded lines. A red line starts from the top right and curves downwards. A green line starts from the left, curves downwards, and then continues horizontally across the bottom. A blue line starts from the bottom center, curves upwards, and then continues horizontally across the bottom. There are two solid black circles: one on the green line and one on the blue line. A solid orange circle is positioned on the left side of the image.

Το λεξιλόγιο ως τομέας του γλωσσικού μαθήματος

10

Η διδασκαλία του λεξιλογίου

Η γλώσσα θεωρείται ένα σύστημα σημείων γεγονός που σημαίνει ότι ο γλωσσικός κώδικας ανάγεται σε σημασιολογικές μονάδες δηλαδή σε λέξεις που αποτελούν το κύριο συστατικό ή την πρώτη ύλη πάνω στην οποία στηρίζεται και δομείται ο λόγος.

Η κατοχή σημαντικού αριθμού λέξεων από πλευράς ενός ατόμου/ομιλητή συμβάλλει αποφασιστικά στην κατανόηση και στην παραγωγή μηνυμάτων και γενικά συνιστά μια αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη απρόσκοπτης και αποτελεσματικής επικοινωνίας.

Οι λέξεις αποτελούν τα μέσα με τα οποία μεταβιβάζουμε σκέψεις περιγράφουμε γεγονότα ή εκφράζουμε τα συναισθήματά μας όσο πιο ακριβή είναι τα μέσα της έκφρασης μας τόσο πιο αποτελεσματική θα είναι και η επαφή με τους συνομιλητές μας.

Όσο πιο επαρκές εκτεταμένο και εμπλουτισμένο είναι το λεξιλόγιο μας τόσο πιο ποιοτική θα είναι και επικοινωνία με το περιβάλλον μας.

Μήτσης (2004)

11

Η διδασκαλία του λεξιλογίου και αναλυτικά προγράμματα

Ένας από τους βασικότερους στόχους των σύγχρονων αναλυτικών προγραμμάτων και των διδακτικών εγχειριδίων είναι να διευκολύνουν τους μαθητές ώστε να κατακτήσουν ένα ευρύ λεξιλόγιο που να απαρτίζεται κατά το δυνατόν από εύχρηστες και λειτουργικές λέξεις.

12

Τι είναι η λέξη; Ορισμός

[...] το μικρότερο στοιχείο του λόγου που εκφράζει μια αυτοτελή έννοια ή σχέση εννοιών ή η γραπτή παράσταση αυτού του στοιχείου [...]

Μείζον Ελληνικό Λεξικό (Μανδαλά, 1997)

[...] γλωσσική μονάδα που περιέχει σημασία και γραμματικό προσδιορισμό [...] η γραπτή παράσταση της λέξης [...]

(Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1998)

[...] Η διαδοχή φθόγγων που αναγνωρίζεται από τον ομιλητή της γλώσσας ως δηλωτικής συγκεκριμένης σημασίας λεξικής και γραμματικής· η μικρότερη αυτοτελής γλωσσική πληροφορία που στο γραπτό λόγο χαρακτηρίζεται από κενό διάστημα πριν και μετά από αυτήν. [...]

Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Μπαμπινιώτης, 1998)

13

Τι είναι λεξικολογία; Ορισμός

[...] που έχει ως αντικείμενο μελέτης το λεξιλόγιο μιας γλώσσας σε όλα τα επίπεδα (εννοιολογικό σημασιολογικό φωνολογικό μορφολογικό συντακτικό και τα λοιπά και του οποίου τα διδάγματα εφαρμόζει η λεξικογραφία[...]

Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (Μπαμπινιώτης, 1998)

[...] κλάδος της γλωσσολογίας που ασχολείται με τη μελέτη, την ανάλυση τη σημασία και την εξέλιξη των λεξικών στοιχείων μιας γλώσσας[...]

(Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1998)

[...] κλάδος της γλωσσολογίας που μελετά το σχηματισμό, τη σημασία, την ετυμολογία των λέξεων. [...]

Μείζον Ελληνικό Λεξικό(Μανδαλά, 1997:649-650)

[...] η επιστήμη που ερευνά και εξετάζει τα λήμματα του λεξικού, τις λέξεις μιας γλώσσας, σημασιολογικά, συντακτικά, μορφολογικά, ετυμολογικά και ιστορικά. [...]

(Σακελλαριάδης, 2003)

Ξυδόπουλος (2008)

14

Τι είναι η λέξη; (1/6)

**Φωνολογικά/Ορθογραφικά
κριτήρια**

Σημασιολογικά κριτήρια

Συντακτικά κριτήρια

15

Τι είναι η λέξη; (2/6)

Φωνολογικά/Ορθογραφικά κριτήρια

Δυνατότητα παύσης

Για παράδειγμα:

Εφόσον
Γιατί
Εντάξει
Παρόλα
Παραψυχολογία

ή

εφ' όσον
για τί
εν τάξει
παρ' όλα
παρά ψυχολογία

16

Τι είναι η λέξη; (3/6)

Σημασιολογικά κριτήρια

«Σημασιολογική ενότητα»

Παραδείγματα:

1 Μαυροπίνακας,
ξανάζεσταίνω,
φτωχοσυνοικία,
καλοκάγαθος,
επαναβεβαιώνω

2 Πήρε δρόμο,
τίναξε τα πέταλα,
πήρε ή έφαγε φύσημα,
την πάτησε τη γάτα,
σήκωσε μπαϊράκι

3 Αν, για, να, θα, αφού, δεν, εάν, με

Λέξεις

Πλήρεις ή περιεκτικές

Γραμματικές ή
λειτουργικές ή κενές

Μήτσης (2004)

17

Τι είναι η λέξη; (4/6)

Συντακτικά κριτήρια

«Εσωτερική συνοχή» και «εξωτερική κατανομή»

Παραδείγματα:

1 Η λέξη «γιατί»

A) Θα την θεωρήσουμε ως μία λέξη γιατί επιτελεί μια συγκεκριμένη λειτουργία δηλαδή αιτιολογεί

B) έχει ομοιόμορφη κατανομή δηλαδή δεν θα το δούμε να διασπάται στα επιμέρους στοιχεία από τα οποία αποτελείται

2

Η λέξη «παραψυχολογία» και «παρά ψυχολογία»

1. Μια από τις αμφισβητούμενες επιστήμες είναι και η παραψυχολογία.
  - 1α. Είναι και η παραψυχολογία μια από τις αμφισβητούμενες επιστήμες.
  - 1β. Η παραψυχολογία είναι μια από τις αμφισβητούμενες επιστήμες.
2. Καλύτερα να σπουδάσεις ιατρική παρά ψυχολογία.
  - 2α. Καλύτερα να σπουδάσεις ιατρική αντί ψυχολογία.
  - 2β. Καλύτερα να σπουδάσεις ιατρική παρά βιολογία.
  - 2γ. Ψυχολογία να σπουδάσεις καλύτερα παρά ιατρική.
  - 2δ. Να σπουδάσεις καλύτερα ψυχολογία παρά ιατρική.

Μήτσης (2004)

18

Τι είναι η λέξη; (5/6)

-γράφω, γράφετε, έγγραφα, έγγραφες,
έγραψα, γράφτηκες, γραφτείς, κ.α.

-Γράφω γραφέας, γραφείο, γραφή
γραπτός, γραφίδα, γραφικός, κλπ

Αποτελούν οι τύποι της πρώτης σειράς
ξεχωριστές λέξεις ή όχι και γιατί;

Ποια είναι η σχέση των τύπων που βρίσκονται στη
δεύτερη σειρά και πώς ερμηνεύεται;

19

Τι είναι η λέξη; (6/6)

Λέξη

Μικρότερες μονάδες/ ενότητες
«Μορφήματα»

Παραδείγματα:

- Και
- Αλλά
- Δυσθεώρητος -> δυσ (δύσκολα) + θεωρή («θεωρώ», «παρατηρώ», «βλέπω») + τος (= που μπορεί να...)

20

Το μόρφημα (1/2)

Ελεύθερα ή ανεξάρτητα

Ελεύθερα είναι όσα μπορούν να σταθούν μόνα τους στο λόγο. Για παράδειγμα το μορφήμα *κατά-* από το ρήμα *καταγράφω*

Εξαρτημένα

Εξαρτημένα είναι τα μορφήματα τα οποία δεν εμφανίζονται μόνα τους, για παράδειγμα τα μορφήματα *γράφ-* και *-ω*.

Λεξικά

Λεξικά ονομάζονται τα μορφήματα που είναι φορείς της σημασίας των λέξεων.

Γραμματικά

Γραμματικά είναι τα μορφήματα εκείνα που είναι φορείς των γραμματικών λειτουργιών τους.

21

Το μόρφημα (2/2)

Για παράδειγμα: η λέξη «γράφετε»

A) γραφ- που συνιστά λεξιλογικό μόρφημα γιατί εμπεριέχει τη σημασία που δηλώνεται με το ρήμα γράφω

B) –έτε, που συνιστά γραμματικό μόρφημα γιατί περιέχει γραμματικές πληροφορίες όπως για παράδειγμα:

- ότι ο ομιλητής πομπός απευθύνεται στους συνομιλητές του,
- οι οποίοι είναι τουλάχιστον δυο(πληθυντικός),
- η συγκεκριμένη ενέργεια επιτελείται κατά τη στιγμή της εκφοράς του εκφωνήματος (παρόν),
- η ενέργεια βρίσκεται σε εξέλιξη(διάρκεια),
- και το ρήμα έχει ως υποκείμενο την αντωνυμία εσείς.

22

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

- Μήτσης, Ν (2004). *Η διδασκαλία της γλώσσας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Μήτσης, Ν. (2019). *Γλώσσα, γλωσσολογία και γλωσσική διδασκαλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Ξυδόπουλος, Γ (2008). *Λεξικολογία. Εισαγωγή στην ανάλυση της λέξης και του λόγου*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Παραδιά, Μ. & Μήτσης, Ν. (2011). *Η διδασκαλία του λεξιλογίου στην Ελληνική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg

**Καλό
ακαδημαϊκό
εξάμηνο!**

